

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

RECENZOVANÝ ČASOPIS | PEER-REVIEWED JOURNAL

2021 | Vol. 13 | No. 3 | ISSN 1803-8220

HALAMKA, Tomáš; VIRDZEK, Andrej; ed. (2020). *Jak číst politické myslitele?*
Praha: Karolinum, 314 s. ISBN 978-80-24644-08-0.

RECENZE PAVLA DUFKA
REVIEW FROM PAVEL DUFEK

https://doi.org/10.14712/1803-8220/23_2021

Published: 05/10/2021

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

This article is protected by copyright. Copying and use of its content and presenting it as original research without proper citation is plagiarism, which is subject to legal sanctions.

Katedra politologie Institutu politologických studií
Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy

Department of Political Science, Institute of Political Studies
Faculty of Social Sciences, Charles University

HALAMKA, Tomáš; VIRDZEK, Andrej; ed. (2020). *Jak číst politické myslitele?* Praha: Karolinum, 314 s. ISBN 978-80-24644-08-0.

Metodologie politické filosofie se v posledních zhruba 15 letech prosadila jako jedno z důležitých témat odborných debat. Ať už se jedná o náležitosti pojmové analýzy, interní a externí kritéria korektní argumentace, možností její formalizace, vztahu filosofického rozvažování k empirickému výzkumu (včetně historie/historiografie), statusu principů a jejich roli v budování teorií, nebo napětí mezi ideálním a neideálním teoretizováním, systematická odborná debata je na vzestupu, čemuž odpovídají i publikované texty (z těch knižních viz mj. Leopold a Stears 2008; Floyd a Stears 2011; Blau 2018a; Floyd 2019).¹ Většina těchto příspěvků (resp. většina obsahu v případě editovaných titulů) je ovšem věnována odpovědím na otázku, *jak dělat politickou filosofii (dobře)*. Problém rozumění politickým textům jako takovým – a zde se již ukazuje širší žánrový záběr této otázky, neboť se nemusí nutně jednat o texty politicko-filosofické – ovšem tematizuje jen menší část dostupné literatury hlavního proudu. Tím se neříká, že interpretace politických textů jako téma akademického výzkumu neexistuje. Na rozdíl od diskusí o ideální a neideální teorii nebo realismu a utopismu ovšem neobsazuje pravidelně stránky předních odborných politicko-filosofických časopisů. Je to mimo jiné i proto, že soudobé mainstreamové debaty mají víceméně synchronní charakter a jsou dle všeho zakotvené ve sdíleném kulturním a historickém zázemí, a potíže s porozuměním obsahu nebo významu jiných textů se tudíž v zásadě nepředpokládají.

Nahlížen z této perspektivy tak recenzovaný titul otevírá pro česky čtoucí publikum oblast metodologického výzkumu, která stojí spíše v pozadí, ačkoliv se může ukázat

jako nenahraditelná. Jak uvádějí editoři Tomáš Halamka a Andrej Virdzek v Úvodu (s. 13), hlavním úkolem publikace je představit hlavní způsoby, jak při snaze o porozumění politickým textům provádět kompenzaci faktu absence autora promluvy – řečeno polopaticky (a mírně nepřesně), jak zjistit, co se v textu vlastně píše, když se autora/autorky nemůžeme sami zeptat. Dle slov editorů je kniha určena „především studentům sociálních a humanitních věd a dalším čtenářům, kteří mají zájem o obecnější filosofické a politické otázky,“ s tím, že pro studenty by měla představovat i „výpomoc při psaní prací souvisejících s oblastí politického myšlení“ (tamtéž). Domnívám se, že v případě kolektivní monografie o dvanácti kapitolách psaných dvanácti autory a autorkami (reálně třinácti, neboť jednu z kapitol napsala dvojice autorů) se jedná o smysluplně stanovený hlavní cíl – jak Tomáš Halamka uvedl při jiné příležitosti, editorskou inspirací byly prestižní mezinárodní řady „politologických“ handbooků (ať už ta asi nejznámější z nakladatelství Oxford University Press, nebo i jiné od Routledge, Sage a podobně), s nimiž je i české prostředí dobře obeznámeno.² Tento úkol také považuji za úspěšně zvládnutý. Určité pochybnosti, jež dále rozvíjím níže, mám ovšem o tom, jakým způsobem kniha může pomoci při *osvojování si* těchto metod, případně i *psaní* politicko-filosofických či politicko-teoretických textů.

Recenze publikace tohoto typu je poměrně nevděčným úkolem, nemá-li se jednat o referát o obsahu jednotlivých kapitol – kritické vypořádání se s nimi je jednak na půdorysu běžné recenze nemožné a jednak nevím o nikom, kdo by k tomu byl, vzhledem k pestrosti představovaných pozic/jmen,

¹ V polovině roku 2021 byla v rámci ECPR ustavena Standing Group *Political Philosophy Methodology*, čímž bylo podtrženo i jisté institucionální etablování oblasti výzkumu i s ním spojené badatelské komunity.

² *Online pivo s akademikem: Tomáš Halamka o politické filosofii*. <https://www.youtube.com/watch?v=BmsWIVQvJWU>

plně kompetentní. Komentovaný přehled obsahu knihy ostatně nabízejí sami editoři v rámci Úvodu, což je chvályhodný počín umožňující čtenářům předběžně rozklíčovat, kam mohou upřít svoji pozornost. Dovolím si tedy nabídnout pouze stručný výčet kapitol společně s jejich autory/autorkami, aby bylo pro účely zbytku recenze zřejmé, v jakém rámci se přibližně pohybujeme: „Leo Strauss: Esoterický způsob psaní a spor mezi antickou a moderní filosofií“ (Jiří Chotaš); „Filosofická hermeneutika Hanse-Georga Gadamera“ (Tomáš Koblížek a Andrej Virdzek); „Hannah Arendtová: Konec tradice a narativní myšlení“ (Jakub Franěk); „Reinhard Koselleck a metoda *Begriffsgeschichte* jako nástroj k interpretaci textů politického myšlení“ (Kristina Andělová); „Quentin Skinner: Text jako způsob jednání“ (Tomáš Halamka); „J. G. A. Pocock: Lingvistický kontextualismus ‚historické sovy‘“ (Jan Květina); „Jerome Schneewind: Čtení textů v dějinách novověké morální filosofie“ (Ondřej Micka); „Michael Freeden: Politická teorie politického myšlení“ (Matyáš Křížkovský); „Louis Althusser a metoda symptomálního čtení“ (Petr Kužel); „Michel Foucault: Od diskurzivní pragmatiky k politickým ‚technologickým‘“ (Jiří Růžička); „Ernesto Laclau a rétoričnost“ (Jan Bíba); „Susan Moller Okin a feministické čtení kánonu politické teorie“ (Lubica Kobová). Dvanáctku kapitol lze dle vyjádření editorů dále rozřadit do tří tematických celků, byť jejich hranice (definované v zásadě dle geografického původu myšlenkových zdrojů vykládaných autorů/autorek) nejsou zcela ostré a v každé ze tří skupin můžeme hledat „ousidera“. První čtyři kapitoly (Strauss, Gadamer, Arendt, Koselleck) mají své kořeny v kontinentálním myšlení v podobě hermeneutiky či Heideggerovy filosofie; druhá čtveřice (Skinner, Pocock, Schneewind, Freeden) vychází z obratu k jazyku a na něj navazující analytickou tradici politického myšlení převládající v angloamerickém akademickém světě; poslední kvartet (Althusser,

Foucault, Laclau, Okin) nás pak většinou vrací do kontinentální Evropy k dědictví poststrukturalismu a hledání nereflektovaných předpokladů politického myšlení.

Autorský tým je podobně rozmanitý, jako tematická skladba kapitol, přičemž jeho členové a členky se profilují v oblastech politické teorie a filosofie, historie, politologie či genderových studií. Ze všech kapitol je patrná autorská kompetence vzhledem k vykládané pozici, navíc jsou obdobně (srozumitelně) strukturované, a jako takové dobře naplňují ústřední cíl knihy. Dovolím si zaspokulovat, že zásluhy za tuto vyrovnanost a celkovou přehlednost obsahu knihy je vedle autorského týmu třeba přiřknout v nemenší míře i oběma editorům. Editorická role je obecně důležitá, náročná a často nedoceňovaná a též podceňovaná – a to jak publikem, autory, tak bohužel někdy i editory samotnými. To ovšem není případ předmětné knihy, jejíž editoři se evidentně věnovali nejen poctivému kritickému čtení rukopisů, ale také snaze udržet autorský tým ve vzájemné komunikaci. Editorická péče je zde hmatatelně přítomná a může jistě sloužit jako příklad hodný následování. Několik drobných nedodělků v textu sice zůstalo (např. některé neprůhledné/nerosrozumitelné pasáže v několika kapitolách nebo promiskuitní užívání termínů *historismus* a *historicismus* – má jít o ekvivalenty či nikoliv?), ale celkově dobrý dojem z poctivě odvedené práce zkrátit nemohou. Osobně bych se, vzhledem k primárnímu uvažovanému publiku, asi pozastavil nad čtenářskou náročností některých kapitol (např. té o Foucaultovi), ale je opět možné, že na daném prostoru (cca 25 tiskových stran na kapitolu) nelze u některých myslitelů dělat přílišné kompromisy, pokud má jít o medailon vystihující danou materii v její celistvosti.

Jak jsem naznačil, hodnotících výroků na adresu obsahu jednotlivých kapitol bych se rád spíše zdržel. Některé považuji za *výborně* napsané – například Halamkovu o Skinnerovi, Křížkovského o Freedenovi, Kuželovu o

Althusserovi nebo Kobové o Okin –, přestože i v nich bych se dalo o některých autorských volbách a tvrzeních polemizovat. Takové soudy nicméně budou často výrazem osobních preferencí a odborných znalostí a vlastně i neznalostí recenzenta. Vyzdvihnul bych ale v každém případě Úvod knihy v podání editorů T. Halamky a A. Virdzeka, neboť plasticky vykresluje odborné motivace k práci na knize i editorské záměry, přičemž poukazuje i na některá nevyhnutelná omezení takovéto publikace. Úvody umějí být mechanické a nezajímavé; tento takový rozhodně není. Položím-li pak důraz na avizovaný hlavní úkol knihy, totiž představení hlavních přístupů k rozklíčování sdělení politických textů, tak jako součást zamýšleného publika, byť možná ne ta hlavní, musím vyjádřit spokojenost s tím, čeho se mi dostává. V tomto směru plní publikace svoji „příručkovou“ roli nadmíru úspěšně. Bohatý seznam primární (včetně titulů přeložených do češtiny), sekundární i další rozšiřující literatury připojený ke každé z kapitol může pomoci kryptičtější pasáže kompenzovat.

Různorodost představovaných pozic ústí v rozmanitost otázek, jež mohou být při interpretaci textů pokládány. Různými kapitolami se tak v různé intenzitě proplétá několik tematických vláken, z nichž si dovolím zmínit následující (jde o moje zobecnění, nikoliv nominální kategorie oficiálně rámuující knihu): (A) Co musíme vědět/znát, abychom byli schopni porozumět politickým textům? Jaké jsou předpoklady interpretace jako takové? A příbuzně, (B) co vlastně v textech hledáme, tj. čemu chceme skrze ně porozumět? Jako možné odpovědi na druhou otázku kniha nabízí mimo jiné (nečiním si zdaleka nárok na vyčerpávající pokrytí bohatého tematického vějíře knihy): záměr autora, dobové diskuse a politické realie, diachronní diskursivní formace, dějiny (proměny) základních pojmů, neuvědomované předpoklady politického myšlení, ideologické matrice, přetrvávající vzorce nespravedlnosti, pravda o významu

pojmu. Anebo chceme porozumět především sami sobě (Gadamer)? Každou z těchto možností lze rozpracovat svébytnými způsoby, jak autoři a autorky jednotlivých kapitol vrchovatě dokládají. Za okamžik vysvětlím, proč má tato pestrost ve způsobech čtení i svoji odvrácenou stranu; ještě předtím chci poukázat na dvě interpretační osy, které jsou explicitně či implicitně přítomné v zásadě ve všech kapitolách. Zprvu se jedná o význam či bezvýznam původního záměru autora/ autorky pro porozumění textu: Tak lze proti sobě ideálně-typicky postavit Skinnerův a Foucaultův způsob čtení následně přiřazovat další adept(k)y blíže tomu či onomu pólu. Zadruhé, sami editoři v Úvodu zmiňují napětí mezi „politicko-ideologickým“ (v jejich terminologii) a „filosofickým“ přístupem ke studiu politických textů, tedy důrazem na zpětné vnoření textu do politického, sociálního, ekonomického, kulturního, intelektuálního, biografického atd. kontextu a snahou vydestilovat samonosné argumenty a/nebo témata, s nimiž je možné „konverovat“ napříč časem (a možná prostorem) a jež je snad možné i *zhodnotit* jako přínosné či nepoužitelné. Zobecňující reflexi tyto důležité interpretační problémy ovšem editoři nepodrobují, což je škoda v neposlední řadě proto, že ač kniha ve většině vyznívá pro-kontextualisticky (s výjimkou Strausse, raného Schneewinda a v trochu jiném smyslu Okin), příslušná odborná debata ke konsenzu, zdá se, nesměřuje (viz mj. Kelly 2011 nebo Gaus 2012).

Moje „kolektivní“ výhrady k recenzované knize, které rozřadím do tří navzájem provázaných rovin, vycházejí z výše uvedeného. (1) Nejprve chci lehce zapochybovat o *pedagogické* ambici inzerované v Úvodu knihy. Její titul *Jak číst politické myslitele?* je totiž bez nějakého podtitulu vlastně zavádějící. Přestože kapitoly dávají dobrý až výborný přehled o tom, jaké způsoby interpretace/čtení zastávali významní autoři a autorky zabývající se interpretací textů, a

díky početným křížovým odkazům lze sledovat některé překryvy a souvislosti mezi nimi, nemohu se ani po druhém čtení zbavit dojmu, že *naučit* se podle této knihy číst a interpretovat politické texty jednoduché nebude.³ Jelikož představování autoři a autorky stavěli svoji teorii interpretace na idiosynkratických předpokladech a východiscích (ať jde o ontologii, epistemologii, metodologii či normativitu), vkrádá se otázka, co má čtenář politických textů dělat, pokud ani jednu z předložených perspektiv, respektive jejich předpoklady a východiska, nepřijímá. Co když *nechci* patřit do žádné „školy“? Co když mám podezření, že každá taková perspektiva včítá do textů něco, co v nich není a při rozumném odstupu nemůže být? Musím mezi přístupy volit stylem „všechno, nebo nic“? Jelikož vykládané způsoby interpretace jsou na mnoha rovinách a v mnoha dimenzích odlišné, nežádka protichůdné a někdy zcela mimoběžné, velmi postrádám závěrečnou syntetizující kapitolu (nebo výrazně rozšířený Úvod), která by se alespoň pokusila o zobecňující výtazek poukazující na principy *korektní interpretace* platné pro příchozí z jakéhokoliv směru. I vlastní výchozí interpretační pozici je totiž potřeba průběžně prověřovat (některé kapitoly ostatně dokládají, jak a proč představování autoři a autorky svoje interpretační instrumentarium měnili, a to občas velmi výrazně). Opravdu nic takového není k dispozici? Nedává alespoň smysl o něco takového usilovat? Pokud ne, jedná se o silně relativistický závěr, ale i ten by představoval důležité, byť kontroverzní,

stanovisko.⁴ Zdá se mi, že v tomto ohledu nechali editoři interpretaci nabízené materie jako celku *příliš* na čtenářích (což, pravda, v Úvodu opět avizují).

(2) Druhá rovina problému s tou první poměrně úzce souvisí. Co si má z knihy vzít čtenářka, kterou primárně zajímají soudobé a nedávno minulé politickofilosofické debaty odehrávající se dejme tomu na stránkách odborných časopisů nebo knih vydávaných respektuhodnými nakladatelstvími? Co když ji dávno mrtví filosofové zajímají jen do té míry, do jaké mohou pomoci s vyjasněním odpovědí na to, co nás trápí tady a teď? Nebo jí předkládaná kniha není určena? Jak si vlastně ve světle vykládaných pozic stojí soudobá analytická politická filosofie coby mainstream probíhající odborných debat?⁵ Jak upozorňuje Adrian Blau (2018b), pro politickou filosofii nemůže nebýt důležitá i snaha o *filosofické* porozumění, tedy zdali soubor idejí prezentovaný v nějakém díle *funguje* jako celek i pro nás, a pokud nefunguje, tak proč tomu tak je a zdali by jej nešlo rekonstruovat bez identifikovaných slabín. Typickým příkladem z nedávné doby je Simmonsovo (1992) čtení Locka: snaha o filosoficky udržitelnou rekonstrukci lockovské teorie práv má jak interpretační charakter ve vztahu k Johnu Lockovi (co autor *mohl* mít na mysli, ale nepodařilo se tomu tehdy dát ideální tvar), tak doporučující (normativní) charakter ve vztahu k současným debatám o svobodě, právech, spravedlnosti, demokracii apod. Politická filosofie je ostatně i soubojem o prosazení nejlepší interpretace pojmů, což mimo jiné znamená, že snaha o

³ Stranou nechám evidentní leč triviální komplikaci spočívající v tom, že i kdybych z nějakého důvodu chtěl věrně reprodukovat nějaký v knize představený způsob čtení, není pravděpodobné, že toho budu schopen, už jen proto, že nemám v hlavě to, co měla/má Arendt, Freedman nebo Foucault. Někaké stručné zobecnění „technik interpretace“ v závěru výkladu každého z autorů/autorek – „kde začít a jak a co dělat, abych se naučil tento způsob čtení“ – by snad mohlo podpořit pedagogický cíl knihy.

⁴ Kontroverzní, protože vyslovuje transhistorický soud ve prospěch relativismu.

⁵ Skutečnost, že těžiště těchto debat je v *angloamerické* debatě (na níž ovšem participují političtí filosofové a filosofky z celého světa), již dominuje *analytická* tradice filosofování (v proměnlivé ryzosti), může být jistě předmětem mnohaúrovňové kritiky. Nicméně kniha chce ukázat, jak můžeme rozumět politickým textům, nikoliv jak kritizovat všelijaké navrhované mocenské a intelektuální hegemonie.

porozumění jiným textům není samoučelná (jako v případě studia dějin politických idejí), nýbrž připravuje půdu pro vstup samotného interpreta či interpretky na akademické kolbiště. Jinak se nebavíme o politické filosofii (normativní politické teorii + špetce ontologie + lžičce epistemologie + pocukrování metodologií), ale vskutku pouze o historiografii politických idejí, pro kterou není filosofické ponaučení z interpretace textu podstatné. Stejně jako by filosofie měla umět akomodovat historické uvažování (o což se mnozí snaží a spor o kontextualismus je toho důkazem), není důvod, proč by se historici neměli seznámit s metodami filosofického rozumění (Blau 2018b: 256).

Zdá se mi, že v zájmu vymezení „škol“ či „způsobů“ čtení politických textů v knize zachází na úbytě to, co jim mezi sebou umožňuje vůbec komunikovat a co lze využít buď při interpretaci soudobých politickofilosofických textů, nebo při interpretaci klasických textů pro účely soudobých diskusí.⁶ Nebo je výsledkem znovu radikální relativismus a vzájemná neproniknutelnost perspektiv? Kapitoly 8–12 (Freeden, Althusser, Foucault, Laclau, Okin) sice nabízejí spektrum nástrojů odhalování hlubších a často nezamýšlených rovin filosofických textů bez ohledu na jejich historické usazení, ale (i) opět jsou uzavřené do sebe a (ii) v případě prostředních tří autorů jsou pevně usazeny *mimo* hlavní proud soudobých debat (přijetí Okin pak předpokládá přijetí v zásadě feministických východisek politického rozvažování, což není samozřejmé, a Freedena politická filosofie zajímá spíše odvozeně). Editorské vyjasnění, zdali lze v tomto směru hledat nějaká obecnější ponaučení, navrhnout k občasným křížovým odkazům, že to či ono se řeší i v jiných kapitolách, mi chybí.

⁶ Z několika kapitol této knihy samozřejmě plyne, že politická filosofie/teorie zdaleka nevyčerpává oblast politického myšlení. Pro řadu akademiků, a tudíž i studentů, je ovšem středobodem odborného zájmu.

(3) Zatřetí, a zde se již jedná o pokročilou rovinu, jež běžné vysokoškolské studentstvo nemusí tolik zajímat, je zřejmé, že leckteré metodologické a metateoretické otázky, jež nahodile v několika kapitolách probublávají, mají svůj předobraz – či možná přímo kořeny – v základních problémech filosofie sociálních a humanitních věd. Ať už jde o rozumění a vysvětlení, individualismus a holismus, aktérství a strukturu, spor o historii smyslu, spor o naturalismus a redukcionismus, povahu paradigmat, vztah ontologie a epistemologie, metaetický status morálních výroků nebo řadu dalších otázek (srov. např. Barša et al. 2009; Sayre-McCord 2012; Rosenberg 2016; McIntyre a Rosenberg 2017), zdá se, že prezentované interpretační přístupy disponují komplexnějším pozadím, z něhož by bylo možné některé autorské volby přinejmenším (do)vysvětlit. To nemůže být úkolem autorů a autorek jednotlivých kapitol, a právě proto by syntetizující editorská kapitola – nebo alespoň odpovídající sekce v Úvodu – tematizující právě tyto širší přesahy interpretačních nástrojů v mém pohledu posunula recenzovanou knihu na další úroveň.

Čtenář(ka) recenze si možná všimne, že moje tři roviny výhrad jsou doprovázeny dovětlem „zdá se (mi)“. To je záměr, protože v těchto odstavcích formuluji svoje představy o tom, jak by vypadala *ideální* kniha tohoto typu. Je jasné, že předložení ideální knihy v silách dvou editorů s omezeným rozpočtem i časovým plánem být nemůže, a stejně tak je jasné, že moji představu ideálu eufemisticky řečeno nemusejí sdílet (nebo ji nemusí sdílet nikdo). Dovolím si tedy předchozí odstavce přerámovat následujícím způsobem: pokud budeme knihu *Jak číst politické myslitele?* vnímat jako poučené okénko do důležité oblasti metodologie politického teoretizování, pak při plném rozevření okenních křídel spatříme, že způsoby interpretace textů metodologická výzva zdaleka nekončí a že jak početné

otázky, tak nabízené odpovědi, spolu různými způsoby souvisí. Jestli Tomáš Halamka, Andrej Virdzek a kol. svým počinem úspěšně vyšlapali cestu k dalšímu vážnému utkvání se s náročným výzkumným polem, jejich kniha svoje vyslovené i nevyslovené cíle dalece překoná.

Pavel Dufek⁷

LITERATURA:

- BARŠA, Pavel et al. (2009). *Dialog teorií: filozofická dilemata výzkumu mezinárodních vztahů*. Studijní texty. Praha: Sociologické nakladatelství.
- BLAU, Adrian; ed. (2017a). *Methods in analytical political theory*. Cambridge: Cambridge UP.
- BLAU, Adrian (2017b). Interpreting Texts. In BLAU, Adrian. *Methods in analytical political theory*. Cambridge: Cambridge UP, 243–269.
- FLOYD, Jonathan; STEARS, Marc (2011). *Political Philosophy Versus History. Contextualism and Real Politics in Contemporary Political Thought*. Cambridge: Cambridge UP.
- FLOYD, Jonathan (2017). *Is political philosophy impossible? Thoughts and behaviour in normative political theory*. Cambridge: Cambridge UP.
- GAUS, Gerald (2012). Ideology, Political philosophy, and the Interpretive Enterprise: A View from the Other Side. In JACKSON, Ben; Marc STEARS. *Liberalism as ideology: essays in honour of Michael Freeden*, Oxford: Oxford UP, 178–198.
- KELLY, Paul (2011). Rescuing Political Theory from the Tyranny of History. In FLOYD, Jonathan; Marc STEARS. *Political Philosophy Versus History. Contextualism and Real Politics in Contemporary Political Thought*. Cambridge: Cambridge UP, 13–38.
- LEOPOLD, David; STEARS, Marc; eds. (2008). *Political theory: methods and approaches*. Oxford: Oxford UP.
- MCINTYRE, Lee; ROSENBERG, Alexander; eds. (2017). *The Routledge Companion to Philosophy of Social Science*. Abingdon: Routledge.
- ROSENBERG, Alexander (2016). *Philosophy of social science*. 5th ed. Boulder: Westview Press.
- SAYRE-MCCORD, Geoffrey (2012). Metaethics. In ZALTA, Edward N. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Dostupné z WWW: <<https://plato.stanford.edu/entries/metaethics/>>.
- SIMMONS, A. John (1992). *The Lockean Theory of Rights*. Princeton: Princeton UP.

⁷ doc. Mgr. Pavel Dufek, Ph.D. působí na Katedře Katedry politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity (Joštova 10, 60200 Brno). Kontakt: dufek@fss.muni.cz. ResearcherID: T-9810-2019. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5822-8639>.